

สภาพปัญหาของหลักเกณฑ์และการบังคับใช้หลักความผูกพันตามคำพิพากษา

ปัญหาของหลักเกณฑ์และการบังคับใช้หลักความผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะกรณีที่ไม้อาจอุทธรณ์ฎีกาหรือขอพิจารณาใหม่ตามวิธีการปกติได้

1. คำพิพากษาในคดีที่มีการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยโดยไม่ชอบจะผูกพันได้เพียงใด

ในหลายคดีมักจะมีข้อโต้แย้งกันอยู่เสมอว่าการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยนั้น ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ไม่ว่าจะด้วยความจงใจของโจทก์หรือไม่ก็ตาม หากคดียังอยู่ในช่วงเวลาที่สามารถขอพิจารณาใหม่หรืออุทธรณ์ฎีกาได้ ปัญหาคงไม่เกิดขึ้น แต่ในกรณีที่ไม้อาจขอพิจารณาใหม่หรืออุทธรณ์ฎีกาได้ คงมีปัญหาคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีดังกล่าวจะมีผลผูกพันได้เพียงใด

นักกฎหมายบางท่านให้ความเห็นว่า หากปรากฏว่าการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแก่จำเลยไม่ชอบด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว จะถือว่าจำเลยเป็นจำเลยโดยชอบด้วยกฎหมายไม่ได้ คำพิพากษาหรือคำสั่งจะผูกพันจำเลยมิได้

อย่างไรก็ตามแม้ความเห็นดังกล่าวจะสมเหตุสมผลและสอดคล้องกับความยุติธรรม แต่เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 474/2503 วินิจฉัยว่าโจทก์ฟ้องจำเลย แม้ศาลจะยังไม่ได้เรียกจำเลยมาให้การแก้คดีก็ถือว่ามิใช่ฐานะเป็นจำเลยแล้ว จำเลยจึงมีสิทธิฎีกาได้ นักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่งจึงเห็นว่า เมื่อถือว่าจำเลยเป็นจำเลยแล้ว จำเลยก็ต้องผูกพันตามคำพิพากษาคด้วย โดยให้เหตุผลต่อไปว่า การที่มาตรา 208 กำหนดระยะเวลาให้มีคำขอพิจารณาใหม่ ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่า เมื่อไม่มีการขอพิจารณาใหม่ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คำพิพากษาย่อมมีผลผูกพันได้ และจะเพิกถอนโดยอ้างว่าเป็นการดำเนินการขบวนพิจารณาผิดระเบียบไม่ได้ เพราะต้องขอเพิกถอนก่อนศาลพิพากษา และเคยมีกรณีจำเลยอ้างว่ามีผู้ปลอมเข้ามาดำเนินคดีเป็นจำเลย แล้วทำยอมชำระหนี้แก่โจทก์ ศาลพิพากษาตามยอม โดยจำเลยอ้างว่าการส่งหมาย

เรียกและสำเนาคำฟ้องไม่ชอบ จำเลยไม่ทราบถึงการถูกฟ้องและการดำเนินกระบวนการพิจารณา
 ฟังทราบภายหลังคดีถึงที่สุดแล้วจำเลยร้องขอพิจารณาใหม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยจะขอให้มีการ
 การพิจารณาใหม่ไม่ได้ เพราะมิใช่เป็นเรื่องจำเลยแพ้คดีเพราะขาดนัดพิจารณา และจะถือเป็นการ
 การขอเพิกถอนการพิจารณาคดีระบียบก็ไม่ได้ เพราะมิได้ขอก่อนศาลพิพากษา (คำพิพากษา
 ฎีกาที่ 2550/2525) แต่หากจำเลยเสียหาย ย่อมมีสิทธิฟ้องบุคคลที่เกี่ยวข้อง ขอให้ศาล
 พิพากษาว่าคำพิพากษตามยอมและสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ผูกพันตนได้ (คำพิพากษา
 ฎีกาที่ 3254/2534)

อย่างไรก็ดี ต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ 320/2536 และ 321/2536 ซึ่งเป็น
 เรื่องที่จำเลยอ้างว่าไม่มีการปิดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ณ ภูมิลำเนาของจำเลยและมีผู้
 แอบอ้างเป็นจำเลยดำเนินคดีจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นกรณีที่ขอเพิกถอน
 การพิจารณาคดีระบียบตามมาตรา 27 ได้ เพราะเป็นการผิดธรรมชาติที่จะบังคับให้คู่ความที่
 เสียหายจากกระบวนการพิจารณาคดีระบียบยื่นคำร้องขอเพิกถอนก่อนศาลพิพากษาโดยที่ตนยังไม่ทราบ
 ข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้าง ซึ่งน่าจะเป็นการกลับแนวคำพิพากษากฎีกาลับก่อน
 แล้ว ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับแนวความคิดแรกว่ากรณีเช่นนี้คำพิพากษาไม่มีผลผูกพันจำเลยส่วนเหตุผล
 ของแนวความเห็นที่สองว่าเมื่อไม่ขอพิจารณาใหม่ภายในกำหนด คำพิพากษาย่อมต้องผูกพันนั้น
 ก็สามารถหักล้างได้ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 2433/2525 และ 280/2530 ซึ่งวินิจฉัยว่า
 เมื่อการส่งหมายเรียก สำเนาคำฟ้องและคำบังคับแก่จำเลยไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยย่อมยื่น
 คำขอพิจารณาใหม่เมื่อใดก็ได้ หากอยู่ในบังคับของมาตรา 208 ไม่

2. คำพิพากษาในคดีที่ฟ้องผิด เขตอำนาจศาลจะมีผลผูกพันหรือไม่

การฟ้องผิดเขตอำนาจศาล ศาลย่อมมีคำสั่งไม่รับฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่
 114/2521) การที่ศาลมีคำสั่งรับฟ้องจึงเป็นกระบวนการพิจารณาที่ผิดระบียบ (คำพิพากษาฎีกาที่
 1847/2527) แต่ศาลอาจใช้ดุลพินิจยอมรับฟ้องนั้นได้โดยอาศัยอำนาจตามธรรมนูญศาลยุติธรรม
 (คำพิพากษาฎีกาที่ 379/2525) ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบ-
 เรียบร้อยของประชาชน แม้จำเลยมิได้ยื่นคำให้การต่อสู้ไว้ ศาลก็วินิจฉัยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่
 2970/2530) แต่หากศาลไม่เห็นสมควร จะไม่วินิจฉัยก็ได้เช่นกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 968/

2510) ดังนั้น แม้จะเป็นการฟ้องผิดเขตอำนาจศาล คำพิพากษากรณีเช่นนี้ก็น่าจะมีผลผูกพันได้ กรณีที่จำเลยเข้ามาในคดีแล้ว แม้จะมีปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาล แต่เพื่อความสะดวกรวดเร็วศาลจะรับฟ้องไว้พิจารณาคำพิพากษาย่อมชอบด้วยเหตุผล แต่ในกรณีที่จำเลยไม่ทราบถึงการถูกฟ้อง และไม่มีโอกาสเข้ามาต่อสู้คดี การที่ศาลรับฟ้องโจทก์แล้วพิจารณาคำพิพากษา อาจจะไม่เป็นธรรม อย่างไรก็ตาม การที่จำเลยไม่ทราบถึงการถูกฟ้องหรือไม่นั้น คงต้องย้อนกลับไปพิจารณาว่าโจทก์ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ คำตอบในกรณีนี้จึงน่าจะเป็นอย่างเช่นเดียวกับปัญหาข้อ 1 ดังกล่าวมาแล้ว

3. ในกรณีที่ศาลพิพากษาเกินคำขอ คำพิพากษานั้นจะผูกพันคู่ความหรือบุคคลภายนอกหรือไม่ เพียงใด

กรณีในเบื้องต้นนักกฎหมายยังมีความเห็นตรงกันว่าหากเป็นกรณีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย คู่ความย่อมสามารถร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิ่มเติมแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 143

แต่ในกรณีที่มิใช่ข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย นักกฎหมายยังมีความเห็นแตกต่างกัน

ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า คำพิพากษานั้นย่อมต้องผูกพันคู่ความ เพราะตามเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะพิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง ดังนั้น ไม่ว่าจะมีส่วนผิดพลาดประการใด หากคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วคู่ความจะปฏิเสธ มิได้อีกต่อไป

อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า กรณีที่ศาลพิพากษาเกินคำขอนั้น ความผิดพลาดย่อมเริ่มต้นจากศาล การจะปล่อยให้คำพิพากษานั้นต้องผูกพันคู่ความต่อไปย่อมไม่เป็นการยุติธรรม คู่ความย่อมมีวิธีแก้ไข โดยนักกฎหมายฝ่ายนี้เสนอวิธีแก้ไขไว้ต่าง ๆ กัน

1. โดยวิธีร้องขอให้ตีความคำพิพากษา เพื่อให้คำพิพากษานั้นกลับไปอยู่ในอำนาจศาลที่จะต้องตีความให้ถูกต้องได้อีกครั้งหนึ่ง

2. โดยวิธีร้องขอให้แก้ไขโดยถือว่าการนิพากษาคำขอเป็นการผิดนัดหรือผิดหลงอย่างชัดเจน ถือได้ว่าเป็นกรณีข้อผิดนัดเล็กน้อยหรือข้อผิดหลงเล็กน้อยที่จะร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิ่มเติมแก้ไขได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143
3. โดยการร้องขอหรือคัดค้านต่อสู้ในชั้นบังคับคดี เพื่อที่ศาลจะได้มีคำสั่งงดหรือถอนการบังคับคดีนั้นได้

สำหรับปัญหาผู้เขียนมีความเห็นอย่างเดียวกับฝ่ายหลัง โดยเห็นว่าน่าจะยุติธรรมกว่า ส่วนวิธีการแก้ไขนั้น เห็นว่าสองวิธีการแรกค่อนข้างหมิ่นเหม่เพราะเป็นการให้อำนาจศาลอย่างมาก แต่ก็ช่วยให้เกิดความยุติธรรมได้ดี ส่วนวิธีที่ 3 น่าจะถูกต้องเพราะศาลมีอำนาจงดหรือถอนการบังคับคดีได้อย่างกว้างขวาง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 292 (2) และมาตรา 295 (1) ตามลำดับ นอกจากนี้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 855/2530 ประชุมใหญ่ ซึ่งเป็นเรื่องที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานลักทรัพย์เงินเหรียญของผู้เสียหายเป็นเงิน 110,000 บาท หรือรับของโจรเงินเหรียญของผู้เสียหาย ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจยึดได้จากจำเลยรวมเป็นเงิน 22,300 บาท และขอให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินเป็นเงิน 87,700 บาท ที่ยังไม่ได้คืนแก่ผู้เสียหาย จำเลยให้การรับสารภาพฐานรับของโจร ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษฐานรับของโจร จำคุก 1 ปี ให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินเป็นเงิน 87,700 บาท แก่ผู้เสียหาย คดีถึงที่สุด ผู้เสียหายในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้บังคับคดียึดทรัพย์จำเลยมาชำระหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินและบ้านขายทอดตลาด มีผู้ร้องขัดทรัพย์ ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษฐานรับของโจร ความรับผิดชอบทางแพ่งของจำเลย ก็จะต้องมีอยู่เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาฐานรับของโจรเท่านั้น เพราะฉะนั้นที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินตามคำขอท้ายฟ้องของโจทก์ จึงต้องแปลว่าเป็นคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินในส่วนที่จำเลยรับของโจรไว้เท่านั้น เมื่อปรากฏว่าผู้เสียหายได้รับของกลางที่จำเลยรับของโจรคืนไปแล้ว ผู้เสียหายจึงไม่อาจขอให้บังคับคดีส่วนแพ่ง โดยขอให้ยึดทรัพย์ของจำเลยขายทอดตลาดอีกได้ คำพิพากษาฎีกาดังกล่าว แม้เป็นข้อพิพาทระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากับผู้ร้องขัดทรัพย์ ผู้เขียนเห็นว่าโดยเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยดังกล่าวเป็นการวินิจฉัยถึงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาน่าจะมีสิทธิโต้แย้งในชั้นบังคับคดีได้ เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามวิธีนี้อาจจะมีจุดอ่อน ไม่อาจนำมาใช้

ได้ในกรณีที่ไม่ต้องมีการบังคับคดี เช่น คำพิพากษาเกี่ยวกับสถานะของบุคคลหรือคำสั่งแสดงสิทธิต่าง ๆ เป็นต้น

4. คำพิพากษาที่วินิจฉัยโดยเชื่อตามพยานหลักฐานซึ่งปรากฏภายหลังว่าเป็นเท็จ จะผูกพันหรือไม่

ในแต่ละคดีมักจะกล่าวอ้างกันอยู่เสมอว่าพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพยานหลักฐานเท็จ คำเบิกความของพยานอีกฝ่ายเป็นเท็จ ศาลชั้นต้นย่อมใช้ดุลพินิจซึ่งนำหน้าพยานหลักฐาน และอาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยอุทธรณ์ฎีกา บางครั้งศาลอุทธรณ์ฎีกาอนุญาตให้เพิ่มเติมพยานหลักฐานในชั้นอุทธรณ์ฎีกาได้ด้วย เพื่อที่ศาลจะได้ทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง (คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 509/2522, คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 987/2525) แต่หากคดีถึงที่สุดแล้วจึงปรากฏว่าพยานหลักฐานเป็นเท็จหรือคำเบิกความเท็จ เช่นนี้ ปัญหาว่า คำพิพากษาที่วินิจฉัยโดยเชื่อตามพยานหลักฐานหรือคำเบิกความเท็จจะผูกพันคู่ความหรือไม่ เห็นว่า คำพิพากษาดังกล่าวย่อมผูกพันปิดปากมิให้คู่ความโต้เถียงข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้อีก คู่ความฝ่ายที่เสียหายชอบที่จะดำเนินคดีแก่ผู้ที่ทำให้เสียหายเป็นคดีต่างหากหรือฟ้องเป็นคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177, 178, 179 และ 180 ได้ แต่จะฟ้องขอให้เพิกถอนคำพิพากษาในคดีแรกไม่ได้ แม้จะอ้างว่าพยานเอกสารและพยานบุคคลในคดีก่อนนั้นเป็นเท็จ ทำให้ศาลพิพากษาคลคลเคลื่อนก็ตาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3692/2532) เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้จะเป็นการเสียหายแก่ไขแล้ว แต่ก็เห็นได้ว่าคู่ความฝ่ายที่เสียหายยังไม่สามารถกลับคืนสู่สถานะเดิมได้ กรณีเช่นนี้ในต่างประเทศเห็นกันว่าหากปล่อยให้คำพิพากษาเช่นนี้ผูกพันคู่ความต่อไปย่อมไม่อาจเสียหายแก่ไขให้คู่ความที่เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมตามที่ควรจะเป็นได้ จึงอนุญาตให้มีการพิจารณาใหม่หรือขอเพิกถอนคำพิพากษาเช่นนั้นได้ ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 เรื่องวิธีพิจารณาความแพ่งแบบพิเศษเพื่อให้หลุดพ้นจากความผูกพันตามคำพิพากษา

5. คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีไม่มีข้อพิพาทจะผูกพันบุคคลภายนอกหรือไม่เพียงใด

คดีไม่มีข้อพิพาท คือ คดีที่มีได้ฟ้องบังคับใครให้เป็นจำเลย เป็นเรื่องผู้ร้อง จำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา 55 คือ เพื่อขอให้ศาลทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก ร้องขอให้ศาลสั่งว่าบุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถและจัดให้อยู่ในความอนุบาล ร้องขอให้ศาลแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์¹ ร้องขอเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่อันผิดระเบียบ (คำพิพากษาฎีกาที่ 467/2501) ร้องขอให้เลิกห้างหุ้นส่วนสามัญ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2512/2528) มาตรา 145 มิได้มีข้อยกเว้นว่าคดีไม่มีข้อพิพาทไม่ผูกพันบุคคลอื่น บางครั้งจึงปรากฏว่ามีผู้ไม่สุจริตอาศัยโอกาสที่คดีไม่มีข้อพิพาทไม่มีคู่ความเข้ามาต่อสู้ ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต

ในคดีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก คำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกไม่ถือว่าเกี่ยวกับฐานะของบุคคล (คำพิพากษาฎีกาที่ 80/2511)² จึงไม่ผูกพันบุคคลภายนอก แต่บุคคลภายนอกก็ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกรายเดียวกันนั้นไม่ได้อีก แม้จะอ้างพินัยกรรมต่างฉบับกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 472/2532, 371/2536) แสดงว่าถึงอย่างไรคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกก็ไม่ผูกพันบุคคลภายนอกอยู่นั่นเอง เพียงแต่ไม่ผูกพันถึงขนาดบุคคลภายนอกโต้แย้งไม่ได้เหมือนคำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะบุคคลอื่น ๆ เช่น ฐานะความเป็นสามีภริยา ฐานะความเป็นบุตร เพราะบุคคลภายนอกยังสามารถร้องขอเพิกถอนผู้จัดการมรดกโดยเหตุที่ผู้จัดการมรดกไม่มีส่วนได้เสียในกองมรดกที่จะร้องขอให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกได้ตั้งแต่ต้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 2216/2536) เพื่อเป็นการป้องกัน

¹ พินันต์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงสยาม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, พ.ศ.2535), หน้า 603.

² แต่มีคำพิพากษาฎีกาที่ 2861/30 ซึ่งเป็นเรื่องที่โจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกฟ้องขับไล่จำเลยออกไปจากอาคารพิพาท ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ระหว่างพิจารณาคดีนี้ในศาลชั้นต้น ศาลได้มีคำสั่งในคดีตั้งผู้จัดการมรดกให้เพิกถอนโจทก์จากการเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายแต่คดียังไม่ถึงที่สุด เพราะโจทก์อุทธรณ์คำสั่งในคดีดังกล่าวอยู่ ศาลฎีกาวินิจฉัยทำนองว่า คำสั่งตั้งหรือเพิกถอนผู้จัดการมรดกเป็นคำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล

การร้องและการร้องซ้ำโดยไม่สุจริตจึงได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้
 ร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกได้เฉพาะศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลขณะถึงแก่ความ
 ตาย หรือต่อศาลที่ทรัพย์สินมรดกอยู่ในเขตศาลในกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร
 (มาตรา 4 จัตวา) * อย่างไรก็ตาม หากผู้มีส่วนได้เสียมิได้ร้องคัดค้านเข้ามาในคดี โดยสภาพ
 ศาลย่อมไม่สามารถรู้เองได้ว่าเป็นการร้องหรือร้องซ้ำโดยไม่สุจริต ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นอีกกรณี
 หนึ่งก็คือคูปินาต่างอ้างคำสั่งศาลแต่งตั้งผู้จัดการมรดกมาคนละฉบับ

ในปัญหานี้ นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า ถือว่าเป็นเรื่องการปฏิบัติชำระหนี้อัน
 แบ่งแยกจากกันไม่ได้เมื่อคำสั่งศาลนั้นขัดกัน จึงต้องนำมาตรา 146 มาใช้บังคับ กล่าวคือถ้าเป็น
 คำสั่งที่ถึงที่สุดของศาลต่างชั้นกัน ให้ถือตามคำสั่งของศาลที่สูงกว่า แต่ถ้าเป็นศาลเดียวกันหรือ
 ลำดับชั้นเดียวกันในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ คู่ความสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลที่อยู่ลำดับสูง
 ขึ้นไปให้มีคำสั่งกำหนดว่าจะให้ถือตามคำสั่งใด และคำสั่งเช่นนี้ให้เป็นที่สุด โดยให้เหตุผลว่า
 มาตราดังกล่าวมีเจตนารมณ์ให้ใช้กับการที่คำพิพากษาขัดกันในทุกกรณี มิใช่เรื่องชำระหนี้
 เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงคำสั่งอย่างอื่น เช่น คำสั่งเกี่ยวกับสถานะบุคคลด้วย

แต่นักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่ง เห็นว่ากรณีเช่นนี้ต้องนำประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พาณิชย์มาพิจารณาประกอบด้วยว่าผู้ใดมีสิทธิดีกว่า แล้วจึงร้องขอเพิกถอนอีกฝ่ายหนึ่งในคดีเดิม
 ของอีกฝ่ายหนึ่งหรือจะฟ้องขอเพิกถอนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นคดีใหม่ก็ได้

ทั้งสองความเห็นดังกล่าว ต่างไม่ยืนยันว่าผู้ที่ได้รับคำสั่งก่อนหรือหลัง เป็นผู้
 สิทธิดีกว่า แต่มีอีกความเห็นหนึ่งเห็นว่า เมื่อมีการตั้งผู้จัดการมรดกรายแรกแล้ว ย่อมไม่มีเหตุ

(ต่อ) โดยวินิจฉัยว่า แม้จำเลยจะเป็นผู้ร้องขอให้เพิกถอนโจทก์จากการเป็นผู้จัดการมรดกในคดี
 นั้นก็ตามแต่ก็เป็นคู่ความคนละคดีกัน จำเลยจึงไม่อาจยกขึ้นอ้างอิงในคดีนี้ได้ เพราะคำพิพากษา
 เกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคลจะยกขึ้นใช้อ้างอิงหรือใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกได้ตาม
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 (1) ก็ต่อเมื่อเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งที่
 ถึงที่สุดแล้วเท่านั้น

* ในกฎหมายต่างประเทศก็มีข้อความทำนองเดียวกัน เช่น ประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความแพ่งเกาหลี มาตรา 20

ขัดข้องในการจัดการมรดกอันจะขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกรายใหม่ซ้อนขึ้นมาได้อีก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1713 และโดยนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 472/2532 ผู้จัดการมรดกรายแรกย่อมมีสิทธิดีกว่า หากผู้มีส่วนได้เสียผู้ใดไม่เห็นชอบด้วยก็ควรจะคัดค้านไว้แต่ต้น แล้วใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อไป หรืออย่างช้าก็ทำได้โดยการร้องขอเพิกถอนผู้จัดการมรดกรายแรก แล้วร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกรายใหม่ไปพร้อมกันหรือในภายหลัง

ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับความเห็นแรก เพราะแม้สิทธิหรืออำนาจหน้าที่ของบุคคลโดยย่อมต้องพิจารณาจากกฎหมายสารบัญญัติตามความเห็นสุดท้ายก็ตาม แต่เมื่อมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาจนกระทั่งได้มีคำพิพากษาแล้วเช่นนั้น ย่อมควรที่จะต้องถือตามคำพิพากษาเพราะถือว่าได้ผ่านขั้นตอนในการพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิทธิอำนาจหน้าที่ของกฎหมายสารบัญญัติ แล้วจึงต้องมีผลผูกพันคู่ความต่อไปตามมาตรา 145 หากเกิดการขัดกันขึ้นก็ควรปรับใช้มาตรา 146 ต่อไป มิเช่นนั้น จะเกิดช่องว่างในกรณีที่มีการขัดกันในคำพิพากษาอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการชำระหนี้ เช่น เรื่อง สถานะภาพการสมรส การร้องขอเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่ของบริษัทที่ผิดระเบียบ เป็นต้น

6. คำพิพากษาหรือคำสั่งเรื่องล้มละลายมีผลผูกพันบุคคลภายนอกโดยเด็ดขาดหรือไม่

ปัญหาข้อนี้ หากตีความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 (1) ตามลายลักษณ์อักษรแล้ว น่าจะเห็นตรงกันว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งเรื่องล้มละลายย่อมมีผลผูกพันบุคคลภายนอกได้อย่างเด็ดขาดปราศจากข้อยกเว้น แต่อย่างไรก็ดีเคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 3235/2515 วินิจฉัยเกี่ยวกับผลผูกพันของคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดว่าบุคคลภายนอกนำสืบแสดงว่าตนไม่ทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดนั้นได้ โดยให้เหตุผลว่า ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 (1) บัญญัติว่า คำสั่งเรื่องล้มละลายอาจใช้บังคับบุคคลภายนอกได้นั้น ต้องพิจารณาประกอบกับพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 28 ซึ่งบัญญัติให้มีการประกาศโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา และในหนังสือพิมพ์รายวันอย่างน้อยหนึ่งฉบับ ในมาตรานี้มิได้บัญญัติไว้ด้วยว่า เมื่อได้มีประกาศโฆษณาดังกล่าวแล้วให้ถือว่าบุคคลภายนอกทุกคนต้องทราบ จึงจะถือว่าบุคคลภายนอกที่ไม่ทราบได้ทราบคำสั่งแล้วย่อมไม่เป็นธรรม แต่ตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติ

มาตรานี้ อนุমানได้ว่าประสงค์จะให้การประกาศโฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็น
ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า บุคคลภายนอกทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดที่ได้ประกาศโฆษณานั้นแล้ว
ฉะนั้น เมื่อผู้ใดอ้างว่าตนไม่ทราบ ก็ย่อมนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

ในเรื่องนี้ท่านอาจารย์ปรีชา พานิชวงศ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า "ข้อกฎหมาย
ตามคำพิพากษาเรื่องนี้ น่าจะมีผลกระทบกระเทือนถึงผลบังคับตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ และ
โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องความสามารถในการจัดการและทรัพย์สินของลูกหนี้ และเรื่องอำนาจ
หน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นอย่างมาก เพราะเหตุว่าหากบุคคลภายนอกที่เข้ามาก่อ
นิติสัมพันธ์กับลูกหนี้ภายหลังที่ลูกหนี้ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว เขาอ้างว่าเขาไม่ทราบว่าลูกหนี้ถูก
พิทักษ์ทรัพย์ก็ดี เจ้าหนี้มาขอยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายหลังพ้นกำหนด 2 เดือน นับแต่วันที่
เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด โดยอ้างว่าไม่ทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์
เด็ดขาดก็ดี หากบุคคลภายนอกหรือเจ้าหนี้อ้างว่าไม่ได้อ่านราชกิจจานุเบกษาและหนังสือพิมพ์-
รายวันฉบับที่โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวของเขาโดยเฉพาะ เจ้าหนี้อื่นในคดี-
ล้มละลายหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะพิสูจน์ได้อย่างไรว่าเขาทราบ ความเสียหายก็จะเกิดขึ้น
แก่เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายซึ่งเป็นบุคคลส่วนใหญ่ และอาจจะถึงกับมีผลให้พระราชบัญญัติล้มละลายฯ
ทั้งฉบับถึงกับเป็นหมันไปก็ได้ ²

ต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ 544/2520 วินิจฉัยว่า "การที่จำเลยถูกศาลพิพากษา
ให้เป็นบุคคลล้มละลายอยู่ในคดีหนึ่ง แล้วจำเลยซื้อที่ดินแปลงหนึ่งมาในระหว่างล้มละลาย ที่ดิน
แปลงนี้ย่อมเป็นทรัพย์สินที่จำเลยได้มาภายหลังเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายตามพระราชบัญญัติ
ล้มละลาย" มาตรา 109 (2) การที่ต่อมาจำเลยแพ้คดีโจทก์และโจทก์นำยึดที่ดินแปลงดังกล่าว
ขายทอดตลาด เพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ย่อมขอให้

² ปรีชา พานิชวงศ์, กฎหมายล้มละลาย. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศรีสมบัติ
การพิมพ์ จำกัด, พ.ศ. 2529), หน้า 86.

เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งเงินค่าขายที่ดินนั้นเข้ากองทรัพย์สินของจำเลยได้ ทั้งนี้ไม่ว่าโจทก์จะได้ทราบจำเลยเป็นบุคคลล้มละลายหรือไม่ ที่โจทก์อ้างถึงความสุจริตของโจทก์จึงฟังไม่ขึ้น" และมีคำพิพากษาฎีกาที่ 3012/2524 และคำพิพากษาฎีกาที่ 2392/2528 วินิจฉัยในแนวทางเดียวกัน จึงเห็นกันว่าแนวความเห็นตามคำพิพากษาฎีกาที่ 3235/2516 ได้เปลี่ยนไปแล้ว³

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันมีคำพิพากษาฎีกาที่ 2999/2531 วินิจฉัยว่า "การที่จำเลยติดต่อและทำนิติกรรมกับผู้ร้องโดยใช้ชื่อที่เปลี่ยนใหม่ ต่อมาจำเลยถูกฟ้องและศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดในชื่อเดิมโดยผู้ร้องไม่ทราบ ดังนี้ ถือว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษที่ผู้ร้องไม่อาจยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนด 2 เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด และถือว่าเป็นกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย..." ทำให้เข้าใจว่าบุคคลภายนอกอาจอ้างได้ว่าไม่ทราบว่าจำเลยถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด แต่คำพิพากษาฎีกาที่ 2999/2531 มีข้อเท็จจริงที่แตกต่างกับคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวตอนต้นอยู่มาก เพราะชื่อของจำเลยที่ใช้ติดต่อกับบุคคลภายนอก ไม่ตรงกับชื่อที่ถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์

ในความเห็นของผู้เขียนแล้ว เห็นว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งเรื่องล้มละลายดังกล่าวน่าจะผูกพันบุคคลภายนอกอย่างเด็ดขาด จะปฏิเสธว่าไม่ทราบไม่ได้ แม้จะสุจริตก็ตาม ส่วนคำพิพากษาฎีกาที่ 3235/2516 และ 2999/2531 คงเป็นการตีความเพื่อความยุติธรรมเฉพาะคดีมากกว่า

³ เอื้อน ขุนแก้ว, รวมคำพิพากษาฎีกา พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สงพลเทรดดิ้ง, พ.ศ.2534), หน้า 92.

จากปัญหาดังกล่าวแล้ว เห็นได้ว่า การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 กำหนดให้คำพิพากษาผูกพัน โดยไม่มีข้อยกเว้นให้เพิกถอนคำพิพากษาได้ นอกเหนือจากการพิจารณาใหม่ในคดีขาดนัดพิจารณาหรือกรณีที่ศาลสูงยื่นสำนวนซึ่งมิได้ครอบคลุมถึงปัญหาดังกล่าว และไม่มีข้อยกเว้นให้บุคคลภายนอกปฏิเสธความผูกพันตามคำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล หรือคำสั่งเรื่องล้มละลายแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความและบุคคลภายนอกผู้สุจริต การฟ้องขอเพิกถอนคำพิพากษาไม่อาจกระทำได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1017/2520) บุคคลภายนอกจะปฏิเสธความผูกพัน ตามคำพิพากษาแม้จะอ้างความสุจริตก็ทำไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2392/2528) ทางออกจึงมีเพียงการฟ้องคดีแห่งฐานละเมิด หรือฟ้องเป็นคดีอาญาบุคคลผู้กระทำความเสียหายเท่านั้น